

Niittysuohaukka *Circus pygargus* ja mustapyrstökuiiri *Limosa limosa* tavattu Suomessa jo vuosisadan alussa

OLAVI HILDÉN

Keväällä 1968 kävin leht. Kirsti Koutolan pyynnöstä tarkastamassa Savonlinnan yhteiskoulussa nykyisin säilytettävän C. Ph. Lindforsin kokoelman, johon aikaisemmin minulle toimitetun luettelokirjan mukaan (laatinut Viljo Hornborg 1918) sisältyi monia harvinaisuuksia. Tässä yhteydessä mainitsen vain kaksi lajia, joiden kokoelmayksilöt ovat aikaisempia kuin tähän asti tunnetut varhaisimmat löydöt Suomesta. Tarkoitukseni on käsitellä toisessa yhteydessä tarkemmin Lindforsin kokoelmaan sisältyviä monia muita faunistisesti mielenkiintoisia näytteitä.

Circus pygargus. Kokoelmissa on hyväkuntoinen ♂-yksilö, josta ilmenevät kaikki niittysuohaukan tyypilliset tuntomerkit. Luettelon ilmoitus linnusta on seuraava: "*Circus pygargus* (L.) 1758. Pienempi suohaukka. Mindre kärrhök. ♂. Kuhmoniemi 1911." Tähänastisten tietojen mukaan laji tavattiin maassamme ensi kerran vasta 1964, jolloin pari pesi Porissa. Nyt ilmoitettu paljon varhaisempi löytö on

huomiota herättävän pohjoisesta, kun ottaa huomioon, että laji vuosisadan alussa vasta tapaili jalansijaa Tanskasta eikä vielä ollut vakiintunut pesimälinnuksi Ruotsiin.

Limosa limosa. Kokoelmissa olevan ♂-yksilön luettelotiedot ovat seuraavat: "*Limosa limosa* (L.) 1758. Mustapyrstökuovi. Rödspof. ♂. Nurmes 1903." Käsikirjat ilmoittavat lajin tavatuksi Suomessa ensi kerran vasta 1933 Peräjassa ja Joensuussa.

Summary: Montagu's Harrier and Black-tailed Godwit recorded in Finland at the beginning of the century.

In the old collection of C. Ph. Lindfors there is one specimen of each species dated considerably earlier than the first records so far known in Finland. The Montagu's Harrier (♂) was shot in 1911, the Black-tailed Godwit (♂) in 1903, both in eastern Finland. The following records of these species were made as late as 1964 and 1933 respectively.

Pikkutiiran *Sterna albifrons* pesimisestä Siikajoella

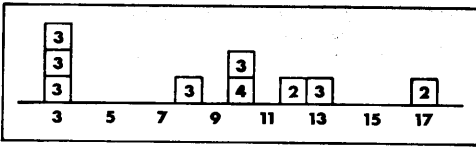
OLAVI HILDÉN & RISTO A. VÄISÄNEN

Kesällä 1971 kävimme 21.6. Siikajoen suiston edustalla olevalla Simppusäikkä-nimisellä luodolla, jolla pesii maamme tiettävästi suurin pikkutiirayhdyskunta. Saari on joen tuomasta lietteestä ja hiekasta syntynyt laajajhko, aivan matala luoto, jonka pääosa on alavaa, yksittäisiä pajupensaita kasvavaa niittyä ja lietteistä luhtarantaa, mutta jonka länsireunan muodostaa pitkä, leveä hiekkaselänne.

Tutkimme hiekkaselänteen huolellisesti, ja yhteensä löytyi 10 pikkutiiran pesää. Ne sijaittivat lajille tyypillisesti paljaalla hiekkalustalla ja hajallaan parinsadan metrin matkalla, lähimmätkin usean metrin päässä toisistaan. Pesyeiden munamäärät olivat 2×2, 7×3 ja

1×4. Ne varmistettiin vesikokeella täysilukuisiksi, mutta nelimunaisessa pesässä yksi muna oli poikkeavan värinen ja ilmeisesti vieraan naaraan munima. Yksi pesistä oli tuhattu: kaikki 3 muna rikottuina (karikukko?). Näin ollen yhdeksästä asutusta pesästä yksi saattoi olla uusintapesye, mutta koska toisaalta ilmeisesti kaksi naarasta oli muninut samaan pesään, oli todennäköinen parimäärä 10.

Pesälöytöjen osoittama parimäärä ylitti selvästi ennakoarviomme, sillä emojen lukumäärän perusteella pikkutiuroja ei olisi luullut pesivän montakaan paria: linnut pysyttelivät jatkuvasti hajallaan, niin että viittä enempiä ei kertaakaan havaittu yhtäikaa. Enimmäkseen

KUVA 1. Siikajoen pikkutiirapesyeiden munintapäivät kesäkuussa 1971 haudonta-asteen perusteella laskettuna sekä pesyeiden munamäärät.

ne lentelivät melko kaukana saaren ympärillä, usein 2—3 yksilöä yhdessä ja toisiaan takaa-ajoen, eivätkä tulleet pesiensä yläpuolelle varoittelemaan kuten kala- ja lapintiirot.

Kolmessa pesässä osa munista oli jo säröillä, muista pesistä munintapäivä määritettiin vesikokeen osoittaman hautomisasteen avulla. Munintapäiväksi otettiin pesyeen kaikista munista laskettu keskiarvo, joten todellisuudessa 1. muna oli munittu yleensä 1—2 vrk aikaisemmin. Tulokset on esitetty oheisessa piirroksessa (keskimääräisenä hautomisaikana on käytetty arvoa 20.5 vrk). Sen mukaan muninta yhdyskunnassa alkoi kesäkuun alkupäivinä, minkä jälkeen tuli neljän päivän tauko ja uusi munintavaihe 8—13.6. Tauko johtui ilmeisesti siitä, että lämpimän ja kauniin kuunvaihteen jälkeen vallitsi 3—8.6. hyvin kylmä sää ja kova pohjoistuuli, mikä saattoi viivyttää muninnan alkamista. Myöhäisin, n. 17.6. munittu pesye oli todennäköisesti uusinta. Pesinnän ajoittumisessa kiintyy huomio sen varhaisuuteen: vähät aikaisempien vuosien pesälöydöt Hailuodosta (KAAKINEN 1968, KOMONEN 1969) ja Lohtajalta (CASÉN & HONGELL 1972) samoin kuin Luulajan saaristosta Ruotsin puolella (SOIKKELI 1962) ovat miltei järjestään myöhäisempiä, ja monissa pesissä on ollut muna vielä heinäkuussa. Piirroksessa on esitetty myös pesyeiden munamäärä suhteessa munimisaikaan; sen mukaan molemmat 2-munaiset pesyeet oli munittu kauden lopulla.

Samalla hiekkaselänteellä pikkutiirajien kanssa pesi n. 15 paria lapintiiroja. Muita lokkilintuja edustivat 2—3 paria kalatiiroja ja muutama kalalokkipari. Aikaisemmin saarella pesineitä räyskiä (TENOVUO 1957) ei nyt näkynyt. Muun pesimälinnuston rungon muodostivat monet kahlaajalajit: summittaisen arvion mukaan saarella pesi suokukkoja 8, punajalka-

vikloja 8, tyllejä 5, lapinsirrejä 5 ja karikukkoja 2 paria sekä yksi isokuovi-, pikkutylli- ja suosirripari. Useita tukkasotkia lähti pesittään, kiurulla oli lentopojat ja ruokokerttunen lauloi pajukossa.

Simppusäikän pikkutiirakolonia löytyi tietävästi 1968, jolloin saksalainen ornitologi Achim Bruch totesi luodolla 19—20.8. vähintään 6 paria ruokkimassa osaksi jo suurikoisia poikasiaan (ks. TENOVUO 1969a). Seuraavana kesänä Heikki Haveri laski 18.7. saarella 10 emolintua ja löysi 2 pesää (toisessa 2 munaa, toisessa 1 muna + 1 poikanen) sekä 2 isohkoa poikasta; 20.8. paikalla oli vielä 5 hätäilevää emoa ja 4 lentopoikasta (ks. TENOVUO 1969b). Kesällä 1970 yhdyskunnan suurudeksi ilmoitettiin 6 paria, ja 7 poikasta rengastettiin (VUORINEN 1971). Miten kauan yhdyskunta on Simppusäikällä pesinyt, ei ole tarkoin tiedossa. Ainakaan 1955 laji ei vielä asustanut saarella TENOVUON (1957) siellä käydessä, tuskin myöskään 1957 kirjoittajista Hildénin ajaessa melko läheltä paikan ohi. Luultavasti laji on asettunut Simppusäikälle 1960-luvun alussa, jolloin muutaman parin kanta alkoi vakituisesti pesiä myös Hailuodossa.

Olisi hyvin aiheellista, että Simppusäikkä saataisiin rauhoitetuksi luonnonsuojelulain nojalla, sillä sen pikkutiirayhdyskunta samoin kuin muukin pesimälinnusto on hyvin alttiina retkeilijöiden, telttailijöiden ym. häirinnälle tällä melkein mantereessa kiinni olevalle luodolla.

Summary: A northern colony of the Little Tern in Finland.

On the small islet of Simppusäikkä located on the west coast of Finland, about 40 km southwest of Oulu, ten nests of this species, rare in Finland, were found on 21 June, 1971. The clutch-sizes and laying dates (calculated on the basis of immersion tests) are illustrated in the figure. The abnormal clutch of four eggs was probably laid by two females (one egg different from others).

The colony of Siikajoki, the largest known in Finland, was found in 1968 (at least 6 pairs), but in 1955 no Little Terns nested on the islet. Probably it was colonized at the beginning of the 1960's at which time the species started to breed regularly at nearby Hailuoto.

References

- CASÉN, R. & H. HONGELL 1972. Lintuhavain-
toja Keski-Pohjanmaalta 1968—71. Lintu-
mies 8 (painossa).
- KAAKINEN, E. 1968. pikkutiiran esiintymis-
tietoja Hailuodosta. (Summary: On the
occurrence of the Little Tern (*Sterna
albifrons*) on the island of Hailuoto.) *Ibid.*
4:30—31.
- KOMONEN, A. 1969. Lisätietoja pikkutiiran
esiintymisestä Hailuodossa. (Summary:
Additional information on the nesting of
the Little Tern (*Sterna albifrons*.) *Ibid.*
5:50—51.
- SOIKKELI, M. 1962. Pohjanlahden *Sterna albi-*
frons-populaatiosta ja sen muuтонаikaisesta
esiintymisestä Suomen länsirannikolla.
(Summary: On the *Sterna albifrons* popu-
lation in the Gulf of Bothnia and its
migration along the west coast of Fin-
land.) *Ornis Fenn.* 39:60—67.
- TENOVOO, R. 1957: Räyskän, *Hydroprogne*
tschegrava (Lep.), pesimisestä Perämerel-
lä. *Ibid.* 34:140—141.
- 1969 a: Faunistisia uutisia. *Ibid.* 46:32—
36.
- 1969 b: Faunistisia uutisia. *Ibid.* 46:142—
145.
- VUORINEN, J. 1971. [Lintuasemat 1970. Tau-
vo.] *Lintumies* 7:31—32.

Sukeltaminen rantasipin *Tringa hypoleucos* pakenemiskäyttäytymisenä

YRJÖ KARJALAINEN

Olessani 17.8.1969 Kuusamon Virrankylässä Ylikitkä-järven rannalla satuin näkemään mielestäni erikoisen pakenemiskäyttäytymisen tuulihaukan takaa-ajamalla rantasipillä. Havaitessani linnut ne olivat n. 50 metrin päässä ja 6—7 metrin korkeudella pienen lahdekkeen yllä.

Haukan syöksyessä tavoittamaan saalistaan rantasipi pudottautui akkiä veteen jääden hetkeksi uimaan veden pinnalle. Tuulihaukan yrittäessä siepata rantasipin vedestä, se sukelsi ja haukka jäi lentelemään paikalle. Kun rantasipi nousi jälleen lentoon, uudisti haukka hyökkäyksensä. Tällä kertaa rantasipi sukelsi suoraan n. 3 metrin korkeudelta. Kaikkiaan tämä toistui viisi kertaa, ja joka kerta rantasipi sukelsi joko suoraan lennosta tai hetken vedessä uituaan.

Oulujärvellä olen kahdesti havainnut rantasipin poikasten paetessaan myös sukeltavan. Tällöin ne käyttivät siiventyntkiään liikkuaseen veden alla. Siipiään käytti myös havaitsemani aikuinen yksilö päätellen sukelluksen aloittamisesta sekä pintaan noususta. Sukellusmatkat olivat lyhyitä. Olisi ollut mielenkiintoista seurata, olisiko rantasipi säästynyt haukan kynsistä sukeltelun avulla. Tämä oli kuitenkin mahdotonta, koska tuulihaukka minut havaitessaan jätti saaliinsa rauhaan ja lensi pois.

Summary: Diving as an escape reaction in the Common Sandpiper *Tringa hypoleucos*.

A Kestrel attacked a flying Common Sandpiper, which plunged into water, swimming for a while on the surface. After a while the Sandpiper took wing, was again attacked by the Kestrel, plunged into the water, and dived. This behaviour was repeated five times in all. Young Common Sandpipers were also seen diving in order to escape.

Aikaisemminkin on havaittu rantasipin poikasten sukeltavan paetessaan (vrt. esim. J. TEGENGREN, *Ornis Fennica* 1929, s. 48). *Toim. huom.*